

УДК 378:159.9:316.6

Лоу Яньмей

Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського

ORCID ID 0000-0002-6892-9436

DOI 10.24139/2312-5993/2021.05/267-275

ВПЛИВ РІЗНИХ ВИДІВ ІНТЕЛЕКТУ НА ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена визначенню взаємозв'язку різних видів інтелекту і його впливу на розвиток особистості. Відзначено, що інтелект та інтелектуальні здібності є одними з важливих чинників успішності в життєдіяльності людини, що відображають здатність до пізнання в якості методу осягнення дійсності, набуття знань і накопичення досвіду. У статті детально розглянуті ознаки різних специфічних видів інтелекту, що знаходяться у взаємовпливі і взаємозамінності, а також вплив їх на розвиток музичного інтелекту. До таких видів відносяться: логіко-математичний, тілесно-кінестетичний, внутрішньо-особистісний, візуально-просторовий і емоційний інтелект.

Ключові слова: інтелект, інтелектуальний потенціал, особистість, розвиток, здатність, діяльність, майбутній учитель музичного мистецтва.

Постановка проблеми. Сьогодні формування інтелектуального потенціалу майбутніх поколінь є головним пріоритетом освіти.

В умовах інноваційного перетворення світу сучасний етап суспільного розвитку висуває нові вимоги до інтелектуального розвитку суспільства. У наш час особливу важливість для суспільства становить інтелектуальний потенціал, орієнтований на трансляцію і відтворення результатів інтелектуальної діяльності у сфері культури і духовного життя, а також умови його формування. Поняття «інтелект» не має єдиного трактування в науці, у тому числі й педагогічній. На думку Г. Гарднера, термін «інтелект» використовують так часто, що стали вірити в його існування як певної реальності, вимірюваної суті, а не як зручного способу позначення деяких феноменів, які можуть існувати, а можуть і не існувати (Гарднер, 1983). Ученими сьогодні піднімаються питання, пов'язані з виявленням загальних ознак різних специфічних видів інтелекту, їх взаємовпливу і взаємозамінності. У контексті підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності актуальною стає проблема виявлення сутності музичного інтелекту в контексті загальних ознак різних специфічних видів інтелекту, а також його ролі в розвитку загального інтелекту.

Аналіз актуальних досліджень. В останні роки серед українських та зарубіжних учених істотно зросла кількість наукових робіт, спрямованих на вивчення взаємозв'язків різних видів інтелекту та їх впливу на успішність професійної діяльності: у загальному сенсі інтелект розглядають

О. Новікова та О. Беляєва; особливості прояву різних видів інтелекту вивчають Г. Березюк, О. Бусолов, В. Венда, Г. Гарднер, В. Горов, Д. Гоулман, С. Дерев'янка, В. Зарицька, С. Космітський, Р. Левін, О. Онищенко, А. Субетто).

Метою статті є вивчення типових особливостей різних видів інтелекту, аналіз їх загальних ознак, виявлення сутності музичного інтелекту та його ролі в розвитку загального інтелекту.

Методи дослідження. Для реалізації мети й вирішення поставлених завдань у статті використано комплекс взаємоузгоджених методів: теоретичні – аналіз, систематизація та узагальнення наукових джерел – для уточнення сутності категорії інтелекту, музичний інтелект, а також методи порівняння, систематизації, класифікації, узагальнення отриманих теоретичних даних щодо виявлення загальних ознак інтелекту, що знаходяться у взаємозамінності та впливають на формування музичного інтелекту.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні ще в деяких теоріях зберігається судження, що представлені італійським філософом і теологом Томасом Аквінатовим у визначенні сутності інтелекту, згідно з яким це поняття розглядалося як вроджене явище і трактувалося за допомогою таких філософських понять, як «розум», «інтуїція», «здоровий глузд».

Аналізуючи категорію «інтелект», О. С. Новікова, О. В. Беляєва стверджують, що в сучасних наукових дослідженнях під інтелектом розуміється здатність до абстрактного мислення, навчання, адаптації до середовища, вирішення виникаючих завдань, засвоєння змісту відповідної культури, отримання та переробки інформації (Новікова, Беляєва, 2010).

Сучасні українські та зарубіжні вчені (Г. Березюк, В. Венда, В. Зарицька, С. Дерев'янка, Р. Левін, С. Космітський, А. Субетто), розглядаючи цей феномен, виділяють п'ять найбільш загальних його видів: природний, штучний, громадський, соціальний, технічний інтелект (Березюк, 2005; Венда, 1990; Зарицька, 2018; Дерев'янка, 2009; Левін, 1990; Космітський, 1993; Субетто, 1999).

Природний інтелект, на думку В. Ф. Венді, – це логічна підсистема психіки людини, яка може «брати участь у прогнозуванні, динаміці зміни умов життя індивіда» (Венда, 1990). Штучний інтелект Р. Левін визначає як «сукупність засобів, що наділяють комп'ютер деякими рисами розуму» (Левін, 1990). А. І. Субетто, вивчаючи громадський інтелект, доходить висновку про зв'язок його з соціолого-історичною та соціально-філософською і соціогенетичною категоріями. Автор стверджує, що інтелект представляє єдність знання і свідомості, культури й освіти суспільства (Субетто, 1999). До

сфери духовного життя відносять соціальний інтелект закордонні вчені (С. Космітський, Р. Стернберг). Соціальний інтелект, на їхню думку, – це система індивідуальних інтелектів, об'єднаних для вирішення загального соціального завдання або проблеми (Космітський, 1993; Стернберг, 1998). Структура технічного інтелекту визначена низкою авторів, які, незважаючи на деякі відмінності в їхніх уявленнях про його структуру, одноставні в характеристиці двох його складових: наявність просторової уяви і оперативність мислення (Тявловская, Марамыгина, 2015). Технічний інтелект розуміється О. Ю. Бусолом, О. С. Онищенко, В. М. Горючим як синтез думки і дії у взаємозв'язках і взаємовпливах, як просторова уява і уявлення, математичний розрахунок, аналіз і синтез технічних пристосувань (Бусол, 2015).

Об'єднуючи всі види здібностей, якими володіє людство, Гарднер виділив дев'ять типів інтелекту:

- натуралістичний (здатність до вивчення навколишнього середовища, аналізу події, уміння швидко оцінити обстановку);
- музичний (почуття ритму, слух і музикальність), здатність до аналізу музики, у тому числі мелодійності, ритму, тембру, темпу і т. д.; уміння відтворювати мелодію на слух; оцінка емоційного характеру й інтонаційності музики; розрізнення особливостей звучання різних музичних інструментів і різних тембрів голосу;
- логіко-математичний (здатність розпізнавати закономірності і аналізувати інформацію, концептуальне мислення і швидке рішення математичних задач);
- лінгвістично-вербальний (здатність людини ефективно використовувати слова, щоб висловити свою думку);
- екзистенціальний (висока здатність вирішувати фундаментальні питання);
- міжособистісний (відноситься до здатності розуміти мотиви поведінки і почуття інших людей, уміння будувати взаємодію з іншими людьми; володіння засобами вербальної та невербальної комунікації; здатність працювати в команді, підкорятися і керувати; організаторські здібності);
- внутрішньо-особистісний (самоаналіз і саморефлексія), здатність занурюватися у свій внутрішній світ, аналізувати свої почуття, думки, вчинки; готовність до самотності і навіть потреба в ній як у важливій умові творчості і самовдосконалення; уміння формувати самооцінку та її адекватне сприйняття, розуміння своїх сильних і слабких сторін, недоліків і переваг;

– тілесно-кінестетичний (висока рухова активність, чітка координація, спритність, тактильна пам'ять). Це пізнання й осмислення реальності через відчуття, дотики, рухи;

– візуально-просторовий (створення візуальних і просторових образів, легке оперування ними). Уміння створювати, фіксувати образи на рівні свідомості і зберігати їх у пам'яті; розвинена уява; здатність втілювати образи в різних формах: малюнок, скульптура, конструювання, схема і т. д. (Гарднер, 1983).

Схема, у якій дослідники враховують емоційний інтелект, включає п'ять видів інтелекту, серед яких: ментальний, емоційний, соціальний, духовний і фізичний. Такий вид угруповання обґрунтований можливістю проводити вимірювання рівня сформованості кожного виду інтелекту.

Емоційний інтелект, на думку дослідників, включає в себе: здатність розуміти емоційний стан інших людей, аналізувати його і будувати свої відносини з оточуючими на підставі цього аналізу, сприймати навколишнє через призму емоцій, давати емоційну оцінку подіям і явищам, учинкам людей. Емоційний інтелект проявляється не тільки в розумінні, але й у співчутті, в емпатії, тобто у здатності переживати чужі емоції, а також у здатності керувати своїми емоційними станами, поєднувати емоційність з раціональним контролем. Модель емоційного інтелекту, представлена американським психологом Рувен Бар-Он, складається п'яти блоків, що включають у себе 15 здібностей: самоаналіз, асертивність, незалежність, самоповагу, самореалізацію.

Разом із тим, зарубіжні вчені (Дж. Майєр, П. Саловей і Д. Карузо) виділяють чотири складові емоційного інтелекту:

– сприйняття емоцій – здатність розпізнавати емоції (за мімікою, жестами, зовнішнім виглядом, ходом, поведінкою, голосом) інших людей, а також ідентифікувати свої власні емоції;

– використання емоцій для стимуляції мислення – здатність людини (головним чином несвідомо) активувати свій розумовий процес, пробуджувати в собі креативність, використовуючи емоції як фактор мотивації;

– розуміння емоцій – здатність визначати причину появи емоції, розпізнавати зв'язок між думками й емоціями, визначати перехід від однієї емоції до іншої, прогнозувати розвиток емоції з часом, а також здатність інтерпретувати емоції у взаєминах, розуміти складні (амбівалентні, неоднозначні) почуття;

– управління емоціями – здатність приборкувати, пробуджувати і спрямовувати свої емоції й емоції інших людей для досягнення

поставлених цілей. Сюди також відноситься здатність брати до уваги емоції під час побудови логічних ланцюжків, вирішення різних завдань, прийняття рішень і вибору своєї поведінки (Майєр та ін., 2003).

Змішана модель емоційного інтелекту, створена науковим журналістом Д. Гоулманом, передбачає, що емоційний інтелект складається з п'яти компонентів:

- самопізнання – здатність ідентифікувати свої емоції, свою мотивацію під час прийняття рішень, дізнаватися своїх слабких і сильних сторін, визначати свої цілі і життєві цінності;

- саморегуляція – здатність контролювати свої емоції, стримувати імпульси;

- мотивація – здатність прагнути до досягнення мети заради факту її досягнення;

- емпатія – здатність урахувати почуття інших людей під час прийняття рішень, а також здатність співпереживати іншим людям;

- соціальні навички – здатність вибудовувати відносини з людьми, маніпулювати людьми, підштовхувати їх у бажаному напрямку (Гоулман, 2013).

Узагальнюючи сказане, можна стверджувати, що інтелект як здатність зазвичай реалізується за допомогою інших здатностей: всі інтелектуальні здатності, стверджують вчені, статистично пов'язані. Ч. Спірман довів, що, якщо людина добре вирішує одні завдання, то вона є успішною й у вирішенні інших. На підставі цього вчений ввів поняття «фактора g» загального інтелекту, що відображає ефективність виконання всіх пізнавальних завдань (Спірман, 1904).

У контексті інструментальної підготовки вчителів музичного мистецтва слід відзначити, що музична діяльність за своєю сутністю спирається на емоційну природу і зміст; вона є діяльністю, яка ґрунтується на художньому спілкуванні між композитором, виконавцем, слухачем. Для повноцінного розкриття художнього образу виконавцю необхідно: мати здатність розпізнавати емоції, уміти сприймати світ образів музичного твору, викликати в собі емоційне співпереживання. Таким чином, музичний інтелект в низці випадків може виконувати допоміжну функцію формування емоційного інтелекту. У даному випадку має місце також і зворотний зв'язок: емоційний інтелект є джерелом розвитку як музичних здібностей, так і інтелекту.

Таким чином, про наявність загального інтелекту можна говорити за наявності сукупності здібностей, що представляють різні підвиди інтелекту.

Причому, як зауважує В. Н. Дружинін, інтелект являє собою систему, складові якої інтелектом не являються (Дружинін, 2004).

Згідно з Л. Готтфредсон, інтелект – це «загальна розумова здатність», яка включає можливість робити висновки, планувати, вирішувати проблеми, абстрактно мислити, розуміти складні ідеї, швидко навчатися. На думку вченої, інтелект «відображає більш широку і глибоку здатність пізнавати навколишній світ, розуміти суть речей» (Готтфредсон, 1994).

Таким чином, можна стверджувати, що інтелект – це сукупність якостей і властивостей особистості, що визначають здібності до розумової діяльності. Причому, недолік одних здібностей компенсується підвищеним рівнем розвитку інших. Наприклад, Б. Ф. Ломова, В. П. Зінченко, В. Н. Пушкіна, І. С. Якиманський, Т. В. Кудрявцева показали принципово важливу роль розвитку просторово-образних компонентів мислення при формуванні технічного інтелекту.

Така передбачувана взаємозамінність здібностей, що визначають загальний інтелект, називається інтелектуальним потенціалом, який, на думку В. Ж. Келле, уявляє собою інтегративне поняття, що об'єднує науку, освіту, технології, всі види інтелектуальної діяльності та її суб'єктів (Келле, 2001).

Висновки.

1. Під інтелектом розуміється здатність до абстрактного мислення, навчання, адаптації до середовища, засвоєння змісту культури, отримання та переробки інформації, що реалізується на основі пізнавальних якостей (пам'ять, увага, мислення, уява, розум, сприйняття).

2. Найбільш повна шкала, що представляє типові особливості, включає такі види інтелекту: натуралістичний, музичний, логіко-математичний, лінгвістично-вербальний, екзистенціальний, міжособистісний, внутрішньо-особистісний, тілесно-кінестетичний, візуально-просторовий. Ступінь сформованості інтелекту визначається мірою сукупності здібностей, що представляють різні підвиди інтелекту.

3. До загальних ознак різних специфічних видів інтелекту, що знаходяться у взаємовпливі, взаємозамінності та впливають на формування музичного інтелекту, ми відносимо: можливість пізнавати й осмислювати реальності через відчуття, дотики, рухи, наявність високої рухової активності, чіткої координації, тактильної пам'яті (тілесно-кінестетичний інтелект), здатність занурюватися у свій внутрішній світ, аналізувати свої почуття (внутрішньо-особистісний), здатність втілювати

образи в різних формах (візуально-просторовий), спроможність до встановлення зв'язку між думками й емоціями (емоційний інтелект).

ЛІТЕРАТУРА

- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: the theory of multiple intelligences*. N. Y.
- Gottfredson, L. S. (1994). Mainstream Science on Intelligence. *Wall Street Journal*, 13, A18.
- Kosmitzki, C. (1993). The implicit use of explicit conceptions of social intelligence. *Personality & Individual Differences*, 15, 11-23.
- Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R., Sitarenios, G. (2003). Measuring Emotional Intelligence with the MSCEIT V2.0. *Emotion*, 3 (1), 97-105.
- Spearman, C. (1904). General intelligence, objectively determined and measured. *American Journal of Psychology*, 15, 201-293.
- Sternberg, R. J., Kaufman, J. C. (1998). Human abilities. *Annu. Rev. Psychol*, 49, 479-502.
- Березюк, Г. (2005). Емоційний інтелект як детермінанта внутрішньої свободи особистості. *Психологічні студії Львівського ун-ту*, 20-23 (Bereziuk, H. (2005). Emotional intelligence as a determinant of inner freedom of the individual. *Psychological Studies of Lviv University*, 20-23).
- Бусол, О. Ю. (2015). Потенційна небезпека штучного інтелекту. *Інформація і право*, 2 (14) (Busol, O. Yu. (2015). Potential danger of artificial intelligence. *Information and Law*, 2 (14)).
- Венда, В. Ф. (1990). *Системы гибридного интеллекта: Эволюция, психология, информатика*. М.: Машиностроение (Venda, W. F. (1990). *Hybrid intelligence systems: Evolution, psychology, computer science*. М.: Mechanical Engineering).
- Гоулман, Д. (2009). *Эмоциональный интеллект*. М.: АСТ: АСТ МОСКВА; Владимир: ВКТ (Goulman, D. (2009). *Emotional intelligence*. М.: АСТ: АСТ MOSCOW; Vladimir: VKT).
- Гоулман, Д. (2013). *Эмоциональный интеллект. Почему он может значить больше, чем IQ*. М.: «Манн, Иванов и Фербер» (Goulman, D. (2013). *Emotional intelligence. Why it can mean more than IQ*. М.: "Mann, Ivanov and Ferber").
- Дерев'янюк, С. П. (2009). Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища (автореф. дис. ... канд. психол. наук). Київ (Derevyanko, SP (2009). Emotional intelligence as a factor in the socio-psychological adaptation of the individual to the student environment (author's dissertation - Candidate of Psychological Sciences). Kyiv).
- Дружинин, В. Н. (2002). *Психология общих способностей*. СПб.: Питер (Druzhinin, V. N. (2002). *Psychology of general abilities*. SPb.: Peter).
- Зарицька, В. В. *Емоційний інтелект: необхідність розвитку в процесі фахової підготовки*. Веб-кафедра менеджменту освіти та психології. Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp6/zaricka.pdf (Zarytska, V. V. *Emotional intelligence: the need for development in the process of professional training*. Web Department of Education Management and Psychology. Retrieved from: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp6/zaricka.pdf).
- Келле, В. Ж. (2001). Духовність и інтелектуальний потенціал. *В діапазоні гуманітарного знання*, 4, 13 (Kelle, W. J. (2001). Spirituality and intellectual potential. *In the range of humanities knowledge*, 4, 13).
- Левин, Р. и др. (1990). *Практическое введение в технологию искусственного интеллекта экспертных систем с иллюстрациями на бейсике*. М. (Levin, R. et al. (1990). *Practical introduction to the technology of artificial intelligence of expert systems with illustrations in BASIC*. М.).

- Новикова, О. С., Беляева, О. В. (2010). Интеллект и интеллектуальный потенциал в образовании. *Философия права*, 1 (Novikova, O. S., Beliaieva, O. V. (2010). Intelligence and intellectual potential in education. *Philosophy of Law*, 1).
- Субетто, А. И. (1999). *Россия и человечество на «перевале» истории в преддверии третьего тысячелетия*. СПб.: ПАНИЛ (Subetto, A. I. (1999). *Russia and humanity on the "pass" of history on the eve of the third millennium*. SPb.: PANIL).
- Тявловская, Т. М., Марамыгина, Т. А. (2015). *Инновационные технологии в инженерной графике: проблемы и перспективы: сборник трудов международной научно-практической конференции, посвященной 85-летию Новосибирского государственного архитектурно-строительного университета, (Брест, Новосибирск, 27 марта 2015 г.)*. (с. 272-275). Новосибирск (Tiavlovskaja, T. M., Maramigina, T. A. (2015). *Innovative technologies in engineering graphics: problems and prospects: a collection of papers of the international scientific-practical conference dedicated to the 85th anniversary of the Novosibirsk State University of Architecture and Civil Engineering (Brest, Novosibirsk, March 27, 2015)*, (pp. 272-275). Novosibirsk).

РЕЗЮМЕ

Лоу Яньмей. Механизмы художественной коммуникации в различных видах искусства.

Статья посвящена определению взаимосвязи различных видов интеллекта и его влияния на развитие личности. Отмечено, что интеллект и интеллектуальные способности являются одними из важных факторов успешности в жизнедеятельности человека, отражающие способность к познанию в качестве метода постижения действительности, приобретения знаний и накопления опыта. В статье подробно рассмотрены признаки различных специфических видов интеллекта, а также особенности влияния их на развитие музыкального интеллекта. К таким видам интеллекта, способствующим формированию музыкального интеллекта относятся: логико-математический, телесно-кинестетический, внутренне-личностный, визуально-пространственный и эмоциональный интеллект. В контексте инструментальной подготовки учителей музыкального искусства подчеркивается, что музыкальная деятельность по своей сути опирается на эмоциональную природу и содержание: для полноценного раскрытия художественного образа исполнителю необходимо уметь распознавать эмоции, воспринимать мир образов музыкального произведения, сопереживать им. Данное обуславливает следующую взаимозависимость: музыкальный интеллект в ряде случаев выполняет вспомогательную функцию в процессе формирования эмоционального интеллекта. В статье обращается внимание на логически установленную обратная связь: влияние музыкального интеллекта на формирование эмоционального интеллекта является источником развития логико-математического, телесно-кинестетического, внутренне-личностного, визуально-пространственного и эмоционального видов интеллекта.

Ключевые слова: интеллект, интеллектуальный потенциал, личность, развитие, способность, деятельность, будущий учитель музыкального искусства.

SUMMARY

Lou Yanmei. Mechanisms of artistic communication in various arts.

The article is devoted to determining the relationship between different types of intelligence and its impact on the personality development. It is noted that intelligence and intellectual abilities are one of the important factors of success in human life, reflecting the

ability to learn as a method of understanding reality, acquiring knowledge and gaining experience. The article examines in detail the features of various specific types of intelligence, as well as the features of their influence on the development of musical intelligence. Such types of intelligence that contribute to the formation of musical intelligence include: logical-mathematical, body-kinesthetic, intra-personal, visual-spatial and emotional intelligence. In the context of instrumental training of music teachers, it is emphasized that musical activity is essentially based on emotional nature and content: to fully reveal the artistic image of the performer must be able to recognize emotions, perceive the world of images of music, empathize with them. This determines the following interdependence: musical intelligence in some cases performs an auxiliary function in the process of forming emotional intelligence. The article draws attention to the logically established feedback: the influence of musical intelligence on the formation of emotional intelligence is a source of development of logical-mathematical, body-kinesthetic, intra-personal, visual-spatial and emotional types of intelligence.

Key words: *intellect, intellectual potential, personality, development, ability, activity, future teacher of music art.*

UDC 378.137.016:78

Лю Шаохуй

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ORCID ID 0000-0002-4767-9052

DOI 10.24139/2312-5993/2021.05/275-284

ЦІННІСНО-УСВІДОМЛЕНИЙ КОНСТРУКТ МУЗИЧНО-АРТИСТИЧНОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ТА ХОРЕОГРАФІЇ

У статті представлено ціннісно-усвідомлений конструкт музично-артистичного досвіду студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. У структурі музично-артистичного досвіду ціннісна складова розглядається як стрижнева серед мотиваційного, компетентнісного, рефлексивного та творчого елементів. Визначено алгоритм діалогової взаємодії особистості та групи, побудований на основі системи цінностей. Виокремлено три основні взаємопов'язані внутрішні складові музично-артистичного досвіду майбутніх учителів музики і хореографії в процесі сприйняття мистецьких творів, а саме: значущість, смисл і переживання. Визначено вплив ціннісного сегменту на внутрішню і зовнішню культуру студента факультету мистецтв, адже в такій взаємодії з культурою людина виступає об'єктом її впливу, носієм культурних цінностей та суб'єктом культурної творчості.

Ключові слова: *майбутні вчителі музики і хореографії, музично-артистичний досвід, структура, ціннісно-усвідомлений конструкт, мистецькі твори, алгоритм взаємодії.*

Постановка проблеми. Процеси глобалізації сучасної освіти викликають підвищену увагу суспільства до результативності фахового навчання майбутніх учителів музики та хореографії, до їх конкурентноспроможності на ринку праці. З цієї позиції пріоритетного значення набуває проблема якості підготовки студентів факультетів